

LASTEN SUOJELUN KESÄPÄIVÄT

4.-5.6.2019
Kemin
kulttuuri-
keskus

Tehemä poijes

-
Tehdään valmiiksi!

Miten vahvistaa omavalvontatietoutta nuorille ymmärrettävällä tavalla?

Susanna Hoikkala

Erityisasiantuntija

Lastensuojelun Keskusliitto

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

#lskesäpäivät

#tehemäpoijes

lskl.fi

Esitys perustuu omavalvonnan yhteistoiminnallisen kehittämisen lastenkodissa -hankkeeseen (2017–19)

- Hankkeen laaja tavoite:
 - Etsiä välineitä lastenkodin omavalvontasuunnitelman laatimiseen, seurantaan, arviointiin ja täsmentämiseen siten, että nuoret huomioidaan aktiivisina toimijoina
 - Lastenkodin nuoret ja työntekijät saatetaan omavalvontakysymysten äärelle yhteisesti
 - Nuorten tietopohjan vahvistaminen
- Konkreettinen toteutus: LSKL, Osallisuuden aika ry:n kokemusasiantuntijat, Nuoren oikeudet ja asema (NOJA) sijaishuollossa -hankkeen projektityöntekijä sekä yhden lastenkodin nuoria ja työntekijöitä
- Tuotos: opas, jonka tavoitteena on kannustaa ja antaa ideoita omavalvonnan kehittämiseen lastenkodissa lasten, nuorten ja työntekijöiden yhteistyönä
- Rahoittajana Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö

Julkaisu
viikolla
24

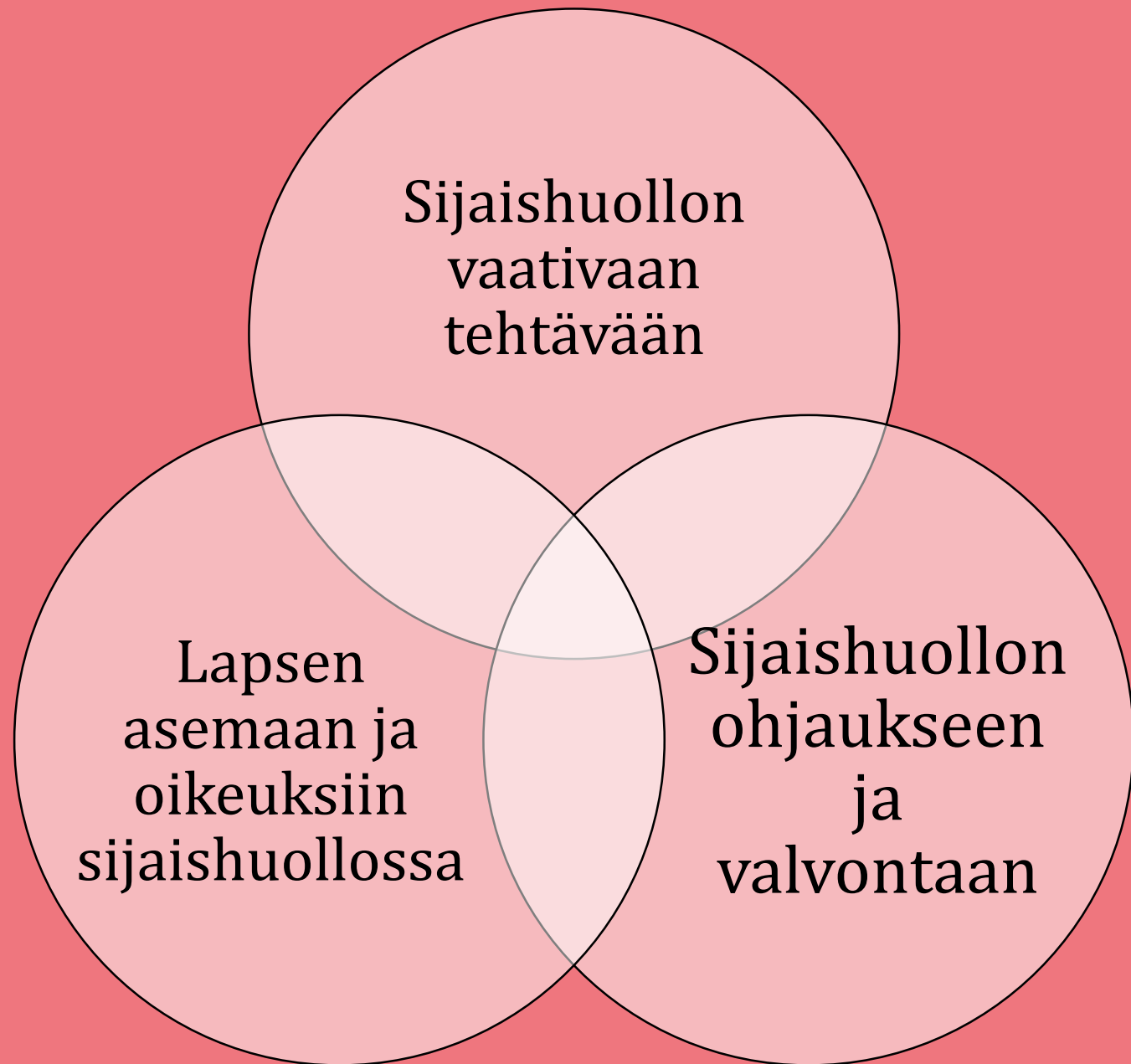

Meidän oma valvontasuunnitelma

Opas nuorten osallisuutta tukevaan
omavalvontatyöhön lastenkodeissa

Susanna Hoikkala & Pasi Pollari

Hankkeen lähtökohdat kytkettyivät

Omavalvonnasta

- **Omavalvonta:** palvelujen tuottajan omatoiminen laadun ja asiakasturvallisuuden varmistaminen siten, että toiminnassa toteutuvat lainsäädännön, lupaehtojen ja palvelujen tuottajan itse omalle toiminnalleen asettamat laatuvaatimukset
 - Osa laadunhallintaa ja perustuu riskinhallintaan
- **Omavalvontasuunnitelma:** kuvaus palvelujen laadun ja asiakasturvallisuuden varmistamiseksi ja parantamiseksi suunnitelluista menettelytavoista
 - Palveluntuottajan turvallisuus- ja laatulupaus (Husso & Henriksson 2019)
- Lakisääteisyys: sosiaalihuoltolain (1301/2014) 47 § ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 6 §
- Valviran määräys (2012) omavalvonnasta sisällöstä, laatimisesta ja seurannasta

Ohjaus- ja valvontakulttuurin muutoksesta

- Vahvistetaan palvelun tuottajan omaa vastuuta tarjottavan palvelun laadun arvioinnissa ja mahdollisten epäkohtien etukäteen arvioinnissa (Nykänen ym. 2017)
- Omavalvontaan liittyvä ajattelu- ja toimintatapa muokkaa uudelleen palvelun käyttäjien roolia saamansa palvelun laadun arvioijana (Esim. Kotkas 2016, 2013; Hoikkala ym. 2017; Nykänen ym. 2017, 40–41)

Omavalvonnasta sijaishuollossa

- Hyvää tarkoittava lähtökohta: luottamus siihen, että palveluntuottajat arvioivat, seuraavat ja tarvittaessa uudelleensuuntaavat toimintaansa itseohjautuen
 - Oman toiminnan kriittisen arvioinnin tulisi olla itsestään selvä toimintatapa lastenkodeissa jo nyt
- Lukuisat epäkohtahavainnot:
 - Omavalvonta on pettänyt useassa kohdin eikä se ole turvannut riittävästi lasten ja nuorten hyvää ja lainmukaista sijaishuoltoa
- Keskeinen kysymys: Miten omavalvonnan avulla voitaisiin paremmin edistää lapsen oikeuksia kunnioittavan ja laadukkaan sijaishuollon toteutumista?

Omavalvonnasta lastenkodissa

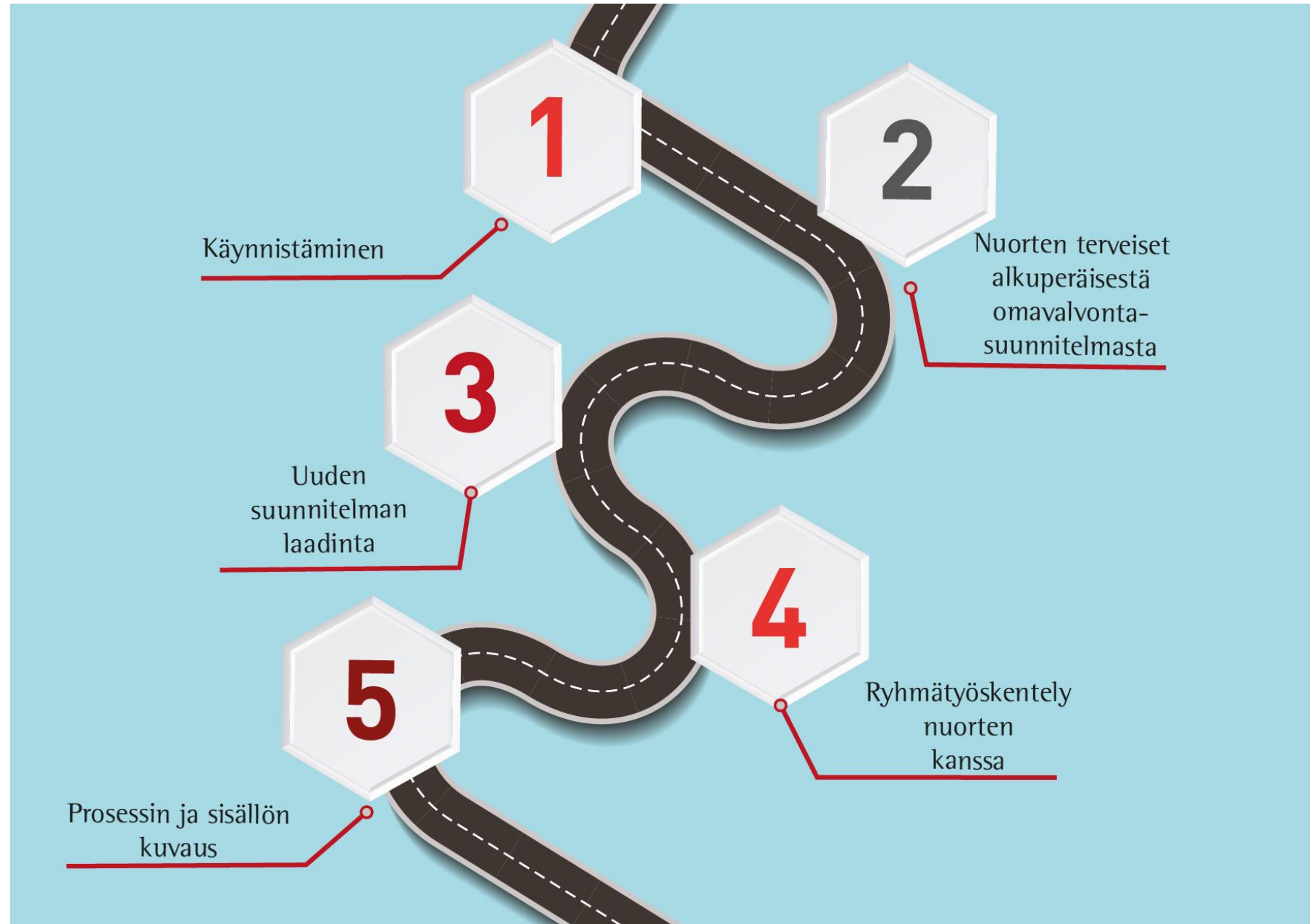
- Vastuu omavalvonnan toteuttamisesta ja omavalvontasuunnitelman laatimisesta on aina lastenkodin johtajalla ja työntekijöillä
- Asiakkaiden näkemykset ja heidän antamansa palaute tulisi huomioida
- Jotta lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus ottaa kantaa saamaansa palveluun ja antaa siitä palautetta, heillä on oltava riittävästi tietoa näkemystensä pohjaksi
 - Edellyttää mm., että heillä on käytettävissään ymmärrettävää tietoa omavalvonnasta ja sen toteuttamisen periaatteista

Syytä korostaa

- ettei omavalvonta ole koskaan riittävä ainoana valvonnan keinona lastenkodin kaltaisessa toimintaympäristössä, eikä sen tule missään tapauksessa korvata viranomaisvalvontaa
- Asiakasnäkökulman vahvistaminen ei saa tarkoittaa valvontavastuun siirtämistä lapsille, nuorille tai heidän läheisilleen!

Työskentely- prosessi hankkeessa

Lastenkodin nuorten kanssa työskentely

- 7 nuorta: 4 tyttöä ja 3 poikaa
- Kaksi yksilö- ja kaksi ryhmäkeskustelua hankkeen toimijoiden kanssa, joilla kaikilla kokemusta lastenkotitoiminnasta
- Lastenkodin työntekijät hankkivat tarvittavat luvat nuorten asioista vastaavilta sosiaalityöntekijöiltä ja nuorten huoltajilta
- Työskentelyperiaatteet: osallistumisen vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus ja nuorten anonymiteetin kunnioittaminen

Nuorten terveisiä ensivaiheen työskentelystä

- Lastenkodin omavalvontasuunnitelma: ”ei ymmärrä”, ”jankuttamista”, ”ympäripyöreetä”, ”vaikeaselkoisia ilmaisuja”, ”lakitermejä ja hienoja sivistyssanoja on vaikea ymmärtää”, ”ydin katoaa”, ”suunnitelmassa on paljon nuorelle turhaa tietoa” ja ”lyhenteet ovat hankalia”
- Pitäisi selittää kunnolla konkreettisesti, kuka juuri tässä lastenkodissa päättää rajoitustoimenpiteistä ja mistä toimenpiteistä kukin voi päättää
 - Toimenpiteiden tavoitteet pitäisi ilmaista selvemmin
 - Myös se, mistä ne ovat seurausta
 - Nuoren voi olla on vaikea ymmärtää kunnolla, miksi rajoitustoimenpiteitä tehdään

Esimerkkejä nuorille hankalasti avautuvista käsitteistä

toimintayksikkö

potilasasiamies

palvelutarpeen arviointi

sosiaaliasiamies

Nuorten foorumi

turvallisuuspoikkeamat

osaava henkilöstö

SDQ-mittaristo

psykologiresursointi

kognitiivinen toimintakyky

viraston linjajohto

rekrytointi

Avekki ja Mapa
menetelmät

toiminnallisuus

toimintaympäristön
olosuhteet

delegointiohje

Nuorten terveisiä ensivaiheen työskentelystä

- Selkeämpi teksti ja sellaisia sanoja, jotka nuori lukija pystyy ymmärtämään
 - Esim. omavalvonnan idea: mitä omavalvonta todella tarkoittaa?
- Asiayhteydet: miten omavalvontasuunnitelmissa kuvatut asiat ovat yhteydessä juuri tämän lastenkodin arkiseen elämään?
- Lyhyempi pituudeltaan ja kuvaus konkreettisempaa
- Sisällöllisesti tietyn lastenkodin tietyn osaston toimintaa ja sen periaatteita totuudenmukaisesti kuvaava
- Miten tuoda se lähemmäs nuoren elettyä ja koettua arkea objektivoivasta kielestä lapsen ja nuoren tunnistavaan kielenkäyttöön?
 - Esim.: puhutaanko lastenkodissa asuvista sosiaalihuollon asiakkaina vai lapsina ja nuorina?

Uudelleen kirjoittaminen

- Tarkempi sisällöllinen tulkintatyö: purkaminen ja uudelleen kirjoittaminen
- Tärkeää: ei huomioitu Valviran antamaa määräystä omavalvontasuunnitelman sisällöllisistä asioista → nuorille tarkoitettu versio ei sellaisenaan korvannut lastenkodin varsinaista suunnitelmaa
- Perkaus: teemat, jotka nuorille tärkeitä ja jotka hanketyöntekijöiden mielestä välttämättömiä
- Vastuukirjoittaja luonnosteli työvaiheen suunnitelmia ja keskusteli niistä myös itse lastenkodin nuorten kanssa
- Kokemusasiantuntijanuorten näkemykset keskiössä sisältöjen ja niiden ilmaisutapoja mietittäessä
- Eron viranomaiskeskeisestä kielestä, ammattislangista ja lyhenteistä

Sisällöllisesti lastenkotitoiminnan ydinkysymyksissä

- Miten kuvata lastenkotityön ydintä, tehtävää, tavoitteita ja keinoja?
- Esim. lapsen asemaa ja oikeuksia lastenkodissa pohdittaessa todettiin, että kaikessa lastenkotitoiminnassa tulisi huomioida aina lapsen etu ja punnita toimintavaihtoehtoja siitä näkökulmasta → LsL:n 4 §:n visualisointi

Esimerkki nuorten omavalvontasuunnitelman sisällöstä

1. Johdanto: mitä omavalvonta on?
2. Omavalvontasuunnitelman laatiminen ja ylläpito
3. Lastenkodin tiedot
4. Miten lastenkotiin tullaan
5. Keitä me olemme
6. Lastenkodin toiminta
7. Arjen rakenteet ja säännöt
8. Arjen turvallisuus
9. Dokumentointi
10. Lapsen ja nuoren asema ja oikeudet
11. Lapsen ja nuoren mahdollisuus vaikuttaa
12. Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet
13. Lapsen ja nuoren oikeusturva
14. Miten lastenkodista lähdetään

Ryhmätyöskentely nuorten kanssa

- Konkreettinen työskentely n. 60 min., 3 hanketoimijaa (ei lastenkodin työntekijöitä läsnä), työnjako (vetäjä, kirjaaja, kokemusasiantuntija)
- Yhdessä nuorten kanssa
 - Hahmotettiin omavalvonnan merkitystä ja omavalvontasuunnitelman kehittämiseen liittyviä näkemyksiä
 - Avattiin tiedollisia asioita yhdessä nuorten kanssa
 - Tuettiin osallistumaan ov-asioiden pohdintaan lastenkodin arjessa
- Käsiteltiin nuorten omavalvontasuunnitelman keskeisiä kokonaisuuksia:
 - Mitä omavalvonta lastenkodissa on?
 - Nuoren osallisuus lastenkodissa
 - Nuoren oikeuksien turvaaminen lastenkodissa

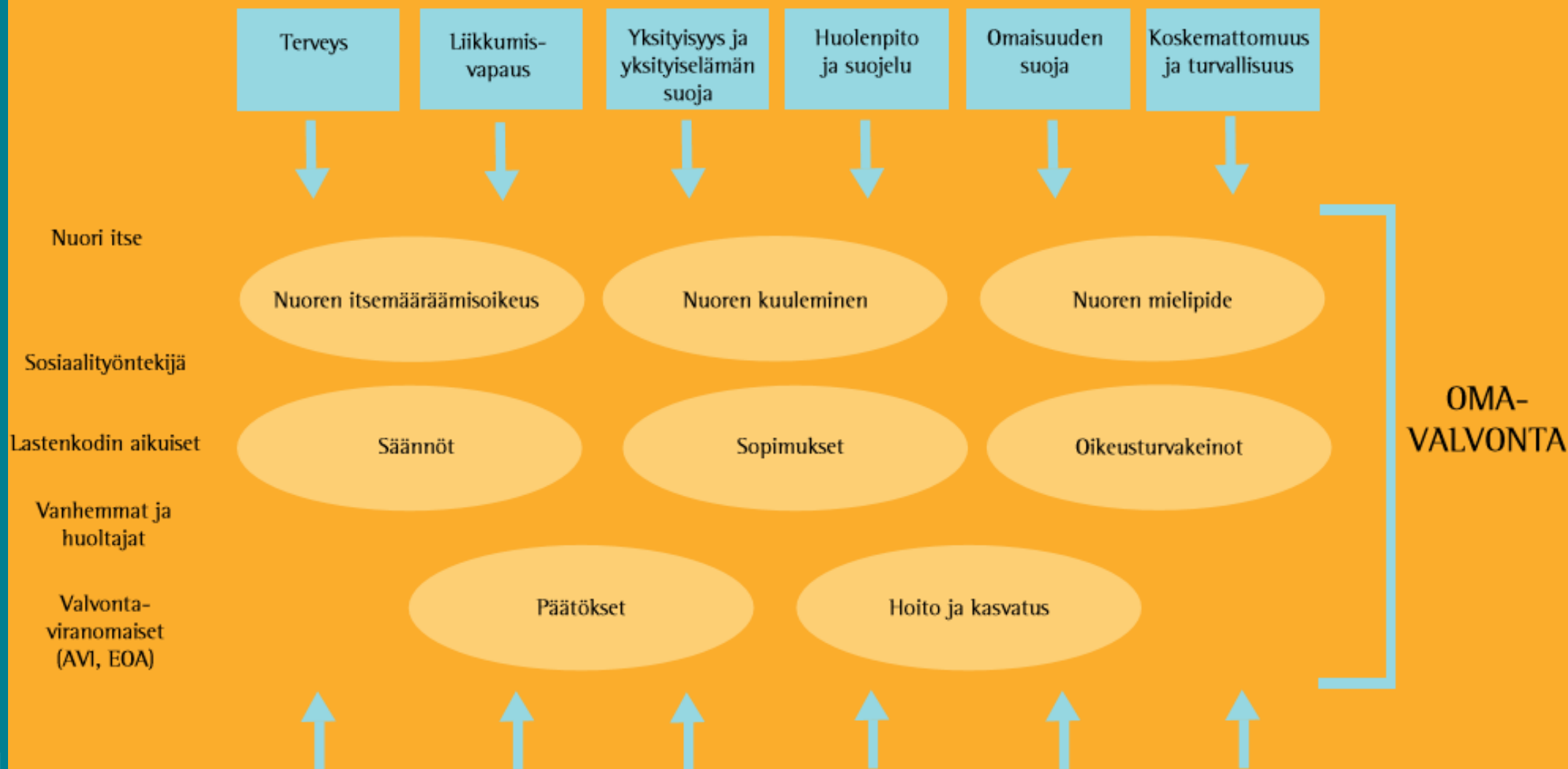
Esimerkiksi

- Omavalvonnan avaaminen konkreettisten esimerkkien kautta
- Lastenkodin tehtävä: lapsen ja nuoren yksilöllisiin tarpeisiin turvaten hänen oikeuksiensa toteutuminen
- Esim. toiminnan laadukkuuden tarkastelulle haettiin sisältöä seuraavasti:
 - Lastenkodissa täytyy harkita tarkkaan kaikki se, mitä tehdään → toiminta on suunnitelmallista ja ennakoitavaa
 - Osapuolten on tärkeää tietää, mitä arjessa tapahtuu
 - Asiat ja tapahtumat kirjataan, jolloin dokumenttien ja esim. päätösten avulla voidaan pohtia tapahtunutta myös jälkikäteen

Esim.

Nuoren oikeuksien turvaaminen lastenkodissa

Esimerkkejä nuorelle tärkeistä oikeuksista

Omavalvontatietouden vahvistaminen

1. Valmius tarkastella omaa toimintaa yhdessä lasten ja nuorten sekä mahdollisesti esim. sosiaalityöntekijöiden ja läheisten kanssa
2. Nuoret mukaan luomaan yhteistä ymmärrystä:
 - Nuorilla oltava mahdollisuus saada työntekijöiltä tukea omavalvontasuunnitelmaan kirjattujen asioiden käsittelyssä
3. Omavalvontasuunnitelman sisällön kuvauksen taso: miten nuori voi hahmottaa yleisen tason suunnitelmassa kuvatut asiat suhteessa omakohtaisiin kokemuksiinsa?
4. Turvallisuuden ja luottamuksen vahvistaminen: oikeanlainen tieto, läpinäkyvyys ja yhteinen ymmärrys voi estää väärinkäsitysten syntymistä

Lopuksi

- Omavalvonta ei tule koskaan olemaan riittävä ainoana valvonnan keinona lastenkodeissa; sen ei tule missään tapauksessa korvata viranomaisvalvontaa
- Sitä pitää kuitenkin kehittää koska:
 1. Omavalvonta lakisääteistä eikä sitä voi olla toteuttamatta
 2. Parhaimmillaan omavalvonta estää epäkohtien syntymistä
 3. Ytimessä on oman toiminnan tarkastelu asiakkaiden tarpeiden näkökulmasta
 - Voi tarkoittaa lasten ja nuorten mukaan ottamista kehittämiseen: keino hyvän ja lainmukaisen hoito- ja kasvatustyön ytimen yhteiseen tarkasteluun ja kirkastamiseen (huom.! Velvoite hyvän kohtelun suunnitelman tekemiseen 1.1.2020 lähtien)
 - mitä lasten hyvä sekä heidän lakisääteisiä oikeuksiaan kunnioittava kohtelu on juuri meillä ja miten turvaamme sen toteutumisen?

**Kiitos
ajastanne!**

Meidän oma valvontasuunnitelma

Opas nuorten osallisuutta tukevaan
omavalvontatyöhön lastenkodeissa

Susanna Hoikkala & Pasi Pollari

